

НАПРЯМИ Й ЗМІСТ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ СВІТУ

Світоглядні позиції, ідеологія, як сукупність ідей і цінностей, визнаних у конкретному суспільстві, як ідеал, у досягненні якого соціальні групи та окремі індивіди вбачають сенс власної діяльності – усе це формується певними соціальними інститутами, серед яких чільне місце посідає система освіти. Традиційно освіта трактується як оволодіння, перш за все, інтелектуальними аналітичними знаннями в комплексі з експліцитно вибраною інформацією, певними практичними вміннями та навичками. Процес навчання реалізується як оптимізація чистого розуму, накопичення індивідом спеціальних, різногалузевих знань, що визначаються і дозуються певними соціальними інститутами.

Від вирішення проблем освіти залежить розуміння напрямку, сутності й тенденцій розвитку того соціального та природного середовища, у якому доведеться функціонувати інститутам освіти в майбутньому, розкриття потенціалу освіти стосовно впливу її на духовні, моральні та естетичні пріоритети особистості, на ментальний та історично-культурний розвиток суспільства. Вирішення проблем освіти впливає на перспективне, наукове обґрунтування тактики і стратегії в освітній політиці, на продуктивний творчий пошук ефективних підходів і методів організації багатоаспектної освітньої діяльності.

В умовах першої чверті ХХІ століття в якості суб'єкта освіти необхідно сприймати цілісну, багатовимірну людину, враховуючи обов'язково її складну біосоціальну природу. У кожній людині живе особистість, яку можна розвивати і виховувати. Саме «освіту в самому широкому розумінні можна назвати засобом, що дозволяє кожній...звичайній людині стати особистістю, активним членом суспільства, шукачем правди і виразником цієї правди, здатним, нехай навіть несвідомо, допомогти кожній громаді, кожному співтовариству зробити крок до кращого життя». [5, с.35].

Слідуючи визначеному підходу, логічно припустити, що саме в освіті зосереджено потужний потенціал формування нового громадянського суспільства, система якого є складною, багатоступеневою, із різноспрямованими зв'язками, що опосередковуються чисельними обмеженнями, умовностями, регламентаціями та інституціональними структурами. Разом із тим, наголошують сучасні дослідники, на даному етапі розвитку земної цивілізації поки що складно запропонувати щось інше, «більш досконале й прогресивне, таке, що забезпечує більш високий рівень свободи і незалежності людини ніж громадянське суспільство» [2, с.120].

Саме освіта повинна сприяти розвитку у людини спроможності конструктивно, логічно і критично осмислювати реальність, прогнозувати близьке й далеке майбутнє, іншими словами – чим більше свободи отримує людина по мірі розвитку громадянського суспільства, тим більш ефективною має бути система освіти і виховання, як засіб адаптації індивіда до постійно змінюваного світу, а враховуючи природу людини – як механізм підвищення рівня особистісної біосоціальної кваліфікації.

У світовій системі освіти повинні відбуватися (і вже відбуваються) кардинальні зміни, глибина та обсяг яких зумовлюється трансформацією нової освітньої парадигми як дійсної моделі, адекватної тенденціям розвитку глобалізованого, інформаційного суспільства. Глобалізм, який є по суті абсолютизацією, навіть – сакралізацією процесів світової універсалізації, стандартизації, уніфікації та інтеграції, передбачає (й імпліцитно виправдовує) ігнорування прагнень різних держав і народів до збереження власної ідентичності та імплантацію в суспільне життя адвентивних цінностей. Саме дана обставина, на нашу думку, зумовлює, як один із стратегічних напрямів реформування системи освіти, максималізацію застосування критичного виміру культурно-освітньої реальності.

Переорієнтація сучасної освіти, зокрема вищої, на формування критичного мислення свідчить про перехід від класичної до постнекласичної парадигми освіти, яка зосереджує увагу на

культивуванні мудрості та її застосуванні у практиці, житті. В інформаційному суспільстві бракує не інформації, а бракує мудрості, як її використати максимально продуктивно.

Сучасний освітній простір повинен охоплювати максимальне коло різноманітних «сучасностей» із мінімальним ризиком бути в будь-яких аспектах – соціальному, політичному, економічному, культурному, правовому – контрадикторним реаліям конкретної сучасності. Нова парадигма освіти має бути орієнтована на формування у всіх суб'єктів освітнього процесу потреб у безперервному набутті та модернізації знань, вдосконаленні умінь та навичок, їх свідомої фіксації і трансформації в компетенції, тобто сукупність взаємопов'язаних якостей особистості – знань, вмінь, навичок, необхідних індивіду для творчої, продуктивної взаємодії з конкретними об'єктами і процесами оточуючого світу.

Сучасна освіта, не зважаючи на безліч теорій, тенденцій, моделей, орієнтованих традиційно на гуманізм, не володіє достатнім ресурсом для формування людини майбутнього та забезпечення виживання людства в умовах тотальної глобалізації світу, яка жорстко детермінує однозначний вибір, надаючи імпульс прискорення всім процесам соціальної дійсності. Справа, на нашу думку, не в експліцитній «архаїчності» витоків освіти, певній «антикварності» її сучасних ідей – питання про зміст і глибину цих ідей є в наш час діагностично важливим, оскільки воно торкається самої сутності освіти, дає поштовх для її подальшої, неупинної модернізації, раціоналізації та оптимізації.

Освіта XXI століття повинна спрямовуватись на пристосування особистості до життя й нових цивілізаційних умов та нагромадження соціально значущого особистісного знання. Аналіз змін, які відбуваються в суспільстві в новому тисячолітті, в людських уявленнях про природу Землі, процесах пізнання та осмисленні місця людини в світі, дає підстави для виділення ряду особливостей сучасної освіти. Сучасна освіта перестає бути явищем традиційно адміністрованим, специфічно галузевим, етіологічно самозамкненим. Соціальний, політичний, економічний, духовний і культурний розвиток суспільства характеризується все більш поглибленою інтеграцією та імплікацією різноманітних способів освоєння людиною світу і Всесвіту.

Замість суспільно релевантної, галузевої освіти формується мозаїчний освітній простір, який утворюється з безлічі парадигм, теорій, моделей; простору, де немає строгих, нездоланих кордонів між ідеями, поняттями та змістами. Сучасна освіта формує нову культуру – культуру діалогу (навіть полілогу), а не монологу, вона має бути орієнтованою не тільки на сьогодні, але й на віддалену перспективу, на абсолютну самоцінність Людини. У сучасній освіті формується новий тип наукової раціональності, гуманістичний вимір сучасної освіти зумовлено і специфікою інформаційного суспільства, і змістом нової картини світооблаштування, які детерміновані необхідністю вирішення глобальних, загальноцивілізаційних проблем.

Освіта – одна з пріоритетних сфер суспільного буття, вона є не тільки інструментом трансляції накопичених людством знань, способом і формою спілкування поколінь, але й системою пристосування особистості до інформаційного суспільства та, загалом – нових цивілізаційних умов. Зважаючи на те, що глобалізоване суспільство – це така форма соціального простору, в якій система взаємовідносин, взаємозалежностей та взаємовпливів об'єднує глобальних людей, ключовою особливістю нинішнього етапу розвитку суспільства вбачається така, що соціальний, духовний, моральний розвиток окремого індивіда не встигає здійснюватися такими ж темпами, якими відбуваються зміни у світі – вони настільки динамічні, що людство не встигає їх теоретично осмислити й, відповідно, перевести у площину практичних дій. Глобалізація соціокультурних процесів в сучасному світі, наряду із позитивними чинниками, породила комплекс проблем світового масштабу, які поставили під сумнів напрям і зміст прогресу, характерного для техногенної цивілізації.

Сучасні дослідження глобальних проблем змінюють картину світу, актуалізуючи принципово новий фактор – можливість антропогенної елімінації людини як біологічного виду. Якщо у минулому, навіть недалекому, динамічною розглядалася соціальна складова взаємодії суспільства і природи, то в умовах сьогодні – обидва компоненти інтеракції – і природа, і суспільство, розглядаються як такі, що динамічно змінюються, взаємовпливають і залежать один від одного.

Вихід бачиться в розробці моделей соціальної адаптації як найбільш конструктивного та ефективного засобу, застосування якого імпліцитно передбачає специфічність буття сучасної

людини в мінливих умовах оточуючого світу. Дана специфічність полягає в тому, що суб'єктом сучасної історії цивілізації є значна частина населення Землі як солідарний, агрегований та активізований у політичній, соціальній, економічній, духовній, культурній, та інформаційній взаємодії, суб'єкт. При цьому суспільство функціонує та взаємодіє з природою не як механічна сукупність середньостатистичних за біологічними й духовними ознаками індивідів, але як конвенціонально зумовлена єдність освічених особистостей, котрі не втрачають себе в цій консолідованій єдності, але, навпаки, вважають її продуктивним засобом для поступового досягнення генералізованої конгеніальності.

Освіта в історії цивілізації завжди вважалася інструментом прилучення людини до певної культури, результатом подібної інтеграції визначалась (і продовжує визначатись) соціалізація людини, підготовленість її до адекватного буття в мінливих, з високим рівнем стохастичності та евентуальності, умовах сучасного світу. Освіта є важливим показником культури, вона не тільки відображає її суспільний рівень, але й розвиває її шляхом трансляції від покоління до покоління.

Відповідно до того, що практично кожен народ має свою, унікальну й неповторну культуру, системи освіти також повинні бути своєрідними, можна сказати – аутентичними, вибір суспільством конгеніальної йому концепції освіти залежить від превалюючих в даному соціумі світоглядних установок, ціннісних орієнтирів і духовних запитів. Проблема полягає в неоднозначності, різновекторності, а почасти – дисинергетиці названих детермінуючих чинників; в якості результату виникають питання вибору, ієрархії пріоритетів як у розробці генеральної стратегії освіти (що вже саме по собі є фундаментальною, комплексною науковою задачею), так і в тактичних, локальних питаннях специфіки викладання тієї або іншої навчальної дисципліни.

Наявність різноманітних концепцій логіки й змісту історичного розвитку цивілізації стосовно дослідження трансформації освітньо-виховних структур та інститутів у процесі модернізації традиційних суспільств значно розширює та зміцнює методологічний арсенал, який, по мірі розвитку людства, буде надавати ширші можливості для глибокого та всебічного вивчення процесів трансформації освітньо-виховної системи.

У якості висновку необхідно наголосити, що процеси глобалізації та інтернаціоналізації висувають перед системою освіти практично усіх держав світу науково-теоретичні, адміністративно-управлінські, практично-організаційні та юридично-правові завдання, серед яких – визначення контенту знань, що транслюються; розробка механізму відповідності змісту освіти сучасному рівню розвитку знань в сучасних умовах – політичних, соціальних, економічних, культурних – суспільного життя; формування/коригування системи цінностей, адекватній програмі суспільного будівництва; мінімізація/усунення диссонансу між реальним змістом освіти, актуальними освітніми запитамі індивідів й потребами суспільства.

Література:

1. Берегова Г.Д. Освітньо-виховний потенціал філософських знань у системі вищої аграрної освіти в Україні: Монографія / Г.Д. Берегова. – Херсон: Айлант, 2012. – 311с.
2. Гражданское общество: истоки и современность / [Научн. ред. Кальной И.И., Лопушанский И.Н.]. – СПб: Юридический центр Пресс, 2006. – 492с.
3. Кремень В. Постулати філософсько-освітньої діяльності / В. Кремень// Рідна школа. – 2013. – №1-2. – С. 3-7.
4. Кремень В. Філософія образования XXI века / В. Кремень //Персонал. – 2003. - №1. – С.8-13.
5. Майор Ф. Новая страница / Ф. Майор. – М.:Прогресс, 1994. – 76с.
6. Пунченко О. П. Образование в системе философских ценностей: Монография / О. П. Пунченко, Н. О. Пунченко. – Одесса, 2010. – 506 с.
7. Утюж І. Г. Детермінанти змін та тенденції розвитку сучасної освіти / І. Г. Утюж // Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць, 2014 – Вип. 84 (5). – С. 393-397.